

ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นหลักในการวิจัย ดังนี้คือ

Benjamin S. Bloom¹ ได้พูดถึงความสามารถหรือสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ

1. ความรู้ (knowledge) ทำให้ทราบถึงความสามารถในการจำและระลึกถึงเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เคยพบมาแล้ว แบ่งเป็น

- ก) ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาโดยเฉพาะ
- ข) ความรู้เกี่ยวกับวิธีและการดำเนินการที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- ค) ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวความคิดและโครงสร้าง

2. ความเข้าใจ (Comprehension) ทำให้ทราบถึงความสามารถในการใช้สติปัญญาและทักษะเบื้องต้น แบ่งเป็น

- ก) การแปลความ คือแปลจากแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่ง โดยรักษาความหมายได้ถูกต้อง
- ข) การตีความ คือขยายจากเนื้อหาเดิมด้วยการสร้างขึ้นในรูปแบบใหม่

¹ Benjamin S. Bloom, Taxonomy of Educational Objectives

(Cognitive Domain), (New York: David McKay Co., Inc., 1967),

3. การนำไปใช้ (Application)
4. การวิเคราะห์ (Analysis)
5. การสังเคราะห์ (Synthesis)
6. การประเมินค่า (Evaluation)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยถือเกณฑ์ความสามารถหรือสัมฤทธิ์ผลจากการเรียนรู้ใน 2 ลักษณะคือ ความรู้ และความเข้าใจเท่านั้น

Patrick Meredith¹ ได้พูดถึง ความรู้ (knowing) จำเป็นต้องมีองค์ประกอบ 2 อย่างคือ ความเข้าใจและการคงอยู่ (Understanding and Retaining) เพราะความรู้หมายถึง การที่สามารถทำได้ถึงบางสิ่งบางอย่างซึ่งเราได้เข้าใจมาแล้ว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงถือว่า เมื่อผู้อ่านได้อ่านเอกสารเผยแพร่แล้วเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่ควรที่จะจำเนื้อหานั้นได้ควย จึงจะมีความรู้หรือผลสัมฤทธิ์จากการอ่านเอกสารเผยแพร่ขึ้น

Wilbur Schramm² ได้พูดถึง การสื่อสารทำอะไรโดยบางไวา ประโยชน์อย่างหนึ่งของการสื่อสารคือ การสอน (instruction) ซึ่งมี outward aspect คือ การให้ความรู้ และมี Inward Aspect คือการเรียนรู้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงถือว่า การเผยแพร่ข่าวสารด้วยเอกสารเผยแพร่เป็นการสื่อสารวิธีหนึ่ง ซึ่งจะมีผลสัมฤทธิ์คือ เกิดการเรียนรู้ขึ้น

¹Patrick Meredith, Learning, Remembering and Knowing, (London: The English Universities Press Ltd., 1961) p.10.

²Wilbur Schramm, Men, Message and Media : A Look at Human Communication, (New York: Harper & Row, Publishers, 1973) p.34.

ชัยพร วิชาวุธ¹ ได้พูดถึง การศึกษา การเรียนรู้ และความจำ ไว้
ดังนี้

การศึกษา การเรียนรู้ และการจำไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ ในการศึกษา การเรียนรู้ ความจำต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับควยและในการศึกษาความจำ การเรียนรู้ก็มักจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับเช่นกัน โดยมีวิธีการทดสอบความจำ 3 วิธีคือ การจำได้ (Recognitive) การระลึก (Recall) และการเรียนรู้ (Relearning) และมีระบบความจำ 3 ระบบ คือ ระบบความจำการรู้ ลึกสัมผัส; ระบบความจำระยะสั้น, ระบบความจำระยะยาว

ผู้วิจัยจึงถือว่า การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีทดสอบความจำด้วยวิธีการจำได้ และวัดระบบความจำระยะยาว เพื่อทดสอบผลสัมฤทธิ์จากการอ่านเอกสารเผยแพร่

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวสารด้านสาธารณสุขมูลฐานด้วยเอกสารเผยแพร่ เรื่องอนามัยครอบครัวกับผลสัมฤทธิ์จากการให้เอกสารเผยแพร่นี้ ยังไม่มีใครศึกษามาก่อน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงจึงไม่มี มีเฉพาะที่เกี่ยวข้องเป็น บางส่วนซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ดังนี้

การวิจัยทางด้านประเมินคุณค่าของเอกสารเผยแพร่

USOM และกรมพัฒนาชุมชน² ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินคุณค่า

¹ชัยพร วิชาวุธ, ความจำมนุษย์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุ - ศาสตร์, หน้า 31.

²Nancy Dammann, Evaluation of Community Development Pamphlet in Four Northeastern Villages, (The Communication Media Division, United States Operations Mission to Thailand, April, 1964) p.3 - 5.

ของเอกสารเผยแพร่ (Pamphlet) เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน โดยวิจัยประชากร
หมู่บ้าน 4 แห่ง ในจังหวัดนครพนม สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. เอกสารเผยแพร่สามารถกระตุ้นความคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับการพัฒนา
ชุมชนได้โดยพิจารณาจากผู้ที่ได้อ่านเอกสารเผยแพร่จะสามารถตอบคำถามได้กว้าง
กว่าผู้ที่ไม่ได้ได้อ่านเอกสารเผยแพร่
2. ในหมู่บ้านที่ทันสมัยที่มีจำนวนคนอ่านออกเขียนได้มากจะตอบคำถามถูก
เป็นส่วนมาก
3. ในจำนวนประชากรทั้ง 4 หมู่บ้าน พบว่ามีหญิง 74.7 % และชาย
78 % ที่สามารถอ่านออกเขียนได้ แต่จากการพิจารณาการตอบในแบบสอบถาม
แสดงว่าในการอ่านเอกสารเผยแพร่แต่ละครั้งต้องใช้เวลานานพอสมควร และมีปัญหา
ในการทำความเข้าใจในเนื้อหาด้วย
4. มี 87 % ของประชากรทั้งหมดที่อ่านเอกสารแล้วบอกได้ว่า เอกสาร
นี้กล่าวถึงเรื่องอะไร แต่มีเพียง 16 % ของจำนวนนี้ที่สามารถตอบคำถามที่ค่อนข้าง
ยากเกี่ยวกับการทำงานของคณะกรรมการพัฒนาชุมชนได้

งานวิจัยนี้เป็นแนวทางให้เห็นว่า การมีประชากรจำนวนมากที่อ่านหนังสือ
ออกมิได้หมายความว่าเขาเหล่านั้นจะมีความเข้าใจในเนื้อหาเท่ากันหมดเสมอไป
เพราะมีเพียงจำนวนน้อยที่ตอบคำถามยาก ๆ เกี่ยวกับเนื้อหาที่อ่านในเอกสารเผยแพร่
ได้

งานวิจัยทางด้านปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้

USOM และกรมพัฒนาชุมชน¹ ได้วิจัยไว้เกี่ยวกับการที่อายุมีผลต่อการ
เรียนรู้ คือ ประชากรที่มีอายุระหว่าง 5 - 29 ปี เป็นช่วงที่มีความสามารถในการ
อ่านเขียนสูงคือ 97 % อายุระหว่าง 30 - 49 ปี มีผู้อ่านเขียนได้อยู่ 87 % และ

¹Ibid.

ผู้ที่อายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไปสามารถอ่านเขียนได้เพียง 36.4 %

ประพิมพ์พรรณ สุธรรมวงศ์¹ ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการอ่าน มีผลต่อการเรียนรู้ โดยได้ศึกษาจากผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนสาธิต 4 แห่ง พบว่า นักเรียนที่ได้คะแนนจากแบบทดสอบความสามารถในการอ่านสูง จะมีคะแนนสัมฤทธิ์ผลในการเรียนสูงด้วยเช่นกัน

Mildred Kaminsky² ได้ศึกษาเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจมีผลต่อการพัฒนาความคิดของนักเรียน โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของความสามารถในตัวเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจเป็นตัวแปรรวมกับผลสัมฤทธิ์ทางเลขคณิต โดยมีกลุ่มประชากรเป็นนักเรียนเกรด 2 และเกรด 4 จำนวน 180 คน ผลปรากฏว่า ความสามารถที่มีอยู่เดิมซึ่งวัดจากแบบทดสอบของ Thorndike มีค่าสหสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางเลขคณิตและฐานะทางเศรษฐกิจมีผลต่อการพัฒนาการด้านความคิดของนักเรียน

จากงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยถือว่า อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ และความสามารถในการอ่าน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้คือ มีผลต่อผลสัมฤทธิ์จากการอ่าน เอกสารเผยแพร่

¹ประพิมพ์พรรณ สุธรรมวงศ์, "ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการอ่านกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน," (บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517).

²Mildred Kaminsky, "A Study of the Status of Conservation Ability in Relationship to Arithmetic Achievement" (Dissertation Abstract, 31 (7 - A), May 1971): 3341.

งานวิจัยทางกานปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติทางคานสุขภาพอนามัย

ผลการศึกษาคครอบครัวอเมริกันของ Meyer F. Nimkoff¹ พบว่า รายได้ และขนาดของครอบครัวมีความสัมพันธ์ต่อชีวิตและความเป็นอยู่ในครอบครัวคือ ครอบครัวที่มีรายได้ต่ำจะมีอัตราการเกิดสูง และครอบครัวที่มีรายได้สูงจะมีอัตราการเกิดต่ำ กล่าวคือครอบครัวที่ไม่มีเด็กจะมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าครอบครัวที่มีเด็ก และครอบครัวขนาดใหญ่จะมีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่าครอบครัวขนาดเล็ก ดังนั้น รายได้ของครอบครัวจึงมีผลต่อการเลี้ยงดูเด็กด้วย

เตือนใจ อินทุโสมา² ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะ โครงสร้างครอบครัว โดยศึกษาคครอบครัวของคนไข้ที่มารับการรักษาแบบไม่เสียเงินในแผนกวิชากุมารเวชศาสตร์ ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พบว่า ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีพ่อแม่ได้รับการศึกษาต่ำ แม่ของผู้ป่วยที่ไม่ได้รับการศึกษาและอ่านหนังสือไม่ออกเขียนไม่ได้นี้จะทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูก ส่วนแม่ที่ต้องออกไปประกอบอาชีพนอกรบ้าน ญาติทางแม่จะเป็นผู้ดูแลลูก และมีอิทธิพลสำคัญในการให้ความรู้แก่แม่ของผู้ป่วยในเรื่องการเลี้ยงดูลูก ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับการเลี้ยงดูไม่ถูกต้องและขาดการป้องกันโรคที่จำเป็น

จากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ลักษณะการเลี้ยงดูลูกของแม่ของผู้ป่วย และโครงสร้างทางครอบครัวที่มีการศึกษาคต่ำ มีแนวโน้มทำให้ลูกเจ็บป่วยได้

007087

¹Meyer F. Nimkoff, "Socio - Economic Factors Affecting Family Life," Marriage and the Family, 6(1974): 185 - 186.

²เตือนใจ อินทุโสมา, "ลักษณะโครงสร้างครอบครัวและบทบาทพ่อแม่" (บทคัดยอวิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2517).

จากงานวิจัยของ Ernest E. Boesch¹ ได้สนับสนุนความคิดดังกล่าวเช่นกัน โดย Boesch ได้มาค้นคว้าในหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุขที่จังหวัดอยุธยา ลพบุรี นครสวรรค์ และกรุงเทพฯ ไขข้อมูลจากการสัมภาษณ์แพทย์และคนไข้ และจากบันทึกการสนทนาซักถามระหว่างแพทย์กับคนไข้ในการตรวจโรค แนนกคนไข้นอกอีกด้วย เขากล่าวไว้ว่า

... การเจ็บไข้ได้ป่วยไม่ใคร่มีส่วนใดส่วนเสียเฉพาะตัวคนไข้เท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับครอบครัวและเพื่อนบ้านด้วย การจะเชื่อตามคำแนะนำของแพทย์หรือไม่นั้น บางครั้งขึ้นอยู่กับครอบครัว เพื่อนบ้าน พี่น้อง มากกว่าตัวคนไข้เสียอีกเพราะเขาว่าประเพณีของไทยเราเป็นเช่นนั้น โดยเฉพาะในทางจังหวัด เพราะเขาถือว่าแต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เขาทุกชนวนและเป็นห่วงกันทั้ง ๆ ที่การกระทำของเขาบางครั้งผิด แต่เราควรจะเข้าใจสังคมของเขา .

การเกี่ยวข้องในทางสังคมระหว่างแพทย์และคนไข้ เขาเขียนไว้ว่า

ถ้าไม่มีความจำเป็นแล้ว คนไข้ไม่ยอมเข้าใกล้หมอ ความเจ็บไข้ได้ป่วยจึงเป็นสะพานเชื่อมช่องว่างระหว่างแพทย์กับคนไข้ คนไข้มีความรู้สึกแยกห่างจากแพทย์โดยมีสภาพ ญาติฐานะ หรือตำแหน่งหน้าที่เป็นเครื่องกั้นคนไข้อยู่ในสภาวะที่ผิดกับแพทย์ซึ่งต่างกันทั้งภาษา ความคิด ความเชื่อต่าง ๆ รวมทั้งสภาพในสังคม เพราะว่าคนไข้ส่วนใหญ่ที่เขาเห็นมาเป็นชาวนาซึ่งมีความรู้ต่ำ ทาทางเคอะเขิน ทำตัวเป็นคนเกา ๆ หรือแบบโบราณและเชื่อถือไสยศาสตร์หรือเวทมนต์คาถา

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดว่า สภาพสังคมมีผลต่อการปฏิบัติทางค่านิยมของประชาชนในชนบทอย่างมาก

¹ Ernest E. Boesch, Communication Between Doctors and Patients in Thailand, 1973, อ้างถึงใน กิติ ตยัคคานนท์, วารสารกรมการแพทย์และอนามัย, ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม 2516): 2 - 5.

นิตยา ชูตินันท์¹ ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรและความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีในเขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าสตรีที่เลือกใช้การปฏิบัติทางการแพทย์แผนปัจจุบันในชั้นแรก เมื่อมีอาการเจ็บป่วยเกิดขึ้นกับตัวเองจะเป็นสตรีที่อยู่ในกลุ่มของผู้ที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันน้อยกว่าสตรีที่เลือกปฏิบัติอย่างอื่น นอกจากนี้ยังพบว่า สตรีหลังคลอดที่เลือกใช้ยาแผนปัจจุบันจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐเพื่อบำรุงร่างกาย และไม่ได้ออกอาหารแสลงจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันน้อยกว่าสตรีที่ใช้ยาแผนโบราณ ยาคองเหล้า และออกอาหารแสลง

จากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยของสตรีที่เลือกใช้วิธีการทางแพทย์ต่างกันจะมีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

อนุสรณ์ สุนทรพงศ์² ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน พบว่า ความแตกต่างด้านอายุ เชื้อชาติ เพศ ไม่มีผลทำให้การปฏิบัติด้านสุขภาพอนามัยแตกต่างกัน แต่สถานภาพสมรส, ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว, การศึกษาประเภทที่อยู่อาศัย และอาชีพแตกต่างกัน ยังผลให้มีการปฏิบัติด้านสุขภาพอนามัยแตกต่างกันด้วย

¹นิตยา ชูตินันท์, "ลักษณะทางประชากรและความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยกับจำนวนบุตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน" (บทความวิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522).

²อนุสรณ์ สุนทรพงศ์, "ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนแขวงสีพระยาและมหาพฤฒาราม" (วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 122 - 126.

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และ ประชากรที่แตกต่างกันย่อมมีผลต่อการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน

งานวิจัยของกรมพัฒนาชุมชน¹ ในเขตอำเภอเมืองหนองคาย พบว่า ประชากร ร้อยละ 24 รักษาพยาบาลโดยโรงพยาบาลบ้าน ร้อยละ 51 ซ้ำเข้ามา รักษาตนเอง ร้อยละ 31 รักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบันหรือพยาบาลผู้คุมครรภ์ ร้อยละ 8 รักษาโดยหมอเถื่อน และร้อยละ 2 รักษาโดยการรคน้ำมนต์ ทรงเจ้า หรือหมอผี

ทางการการปลูกฝีฉีดวัคซีน² ประชากรร้อยละ 86 เคยฉีดยาป้องกัน อหิวาตกโรค ร้อยละ 89 เคยฉีดยาป้องกันฝีดาษ ร้อยละ 5 เคยฉีดยาป้องกัน ไทฟอยด์ ร้อยละ 5 เคยฉีดยาป้องกันโรคคอตีบ และร้อยละ 3 เคยฉีดยาป้องกัน ไอกรน

จากการวิจัยของสันทัต เสริมศรีและเจมส์ เอ็น โรลีย์³ พบว่า คนไข้ คิดว่าโรคที่เป็นนั้นสามารถรักษาได้ทั้งทางแผนปัจจุบันและแผนโบราณ แล้วแต่ว่าวิธีใด จะรักษาได้ดีกว่า และสามารถที่จะนำมารักษาร่วมกันได้ เช่น หาหมอแผนปัจจุบัน

¹กรมพัฒนาชุมชน, กองวิจัยประเมินผล, รายงานการสำรวจสถานะเริ่มแรกของประชาชนในเขตโครงการขยายเขตพัฒนาอำเภอเมืองหนองคาย พ.ศ. 2504 (พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2510), หน้า 89.

²เรื่องเดียวกัน.

³สันทัต เสริมศรีและเจมส์ เอ็น โรลีย์, รายงานวิจัยเรื่องพฤติกรรมในการใช้บริการทางการแพทย์สาธารณสุขและคุมกำเนิดของคนไทย : การวิจัยในชุมชนแห่งหนึ่ง (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พฤศจิกายน 2517), หน้า 29 - 30.

บ้าง แผนโบราณบ้าง อย่างไรก็ตามมีประเภทของโรคอีกอย่างหนึ่งคือ Moral Causation คือ คนไข้เชื่อว่า ตนล้มป่วยเพราะคาถาอาคม ไม่ไค่แกขน หรือ เพราะคนมีกรรม

จากงานวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า การปฏิบัติตนเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล คำนอานามัยนั้น ประชาชนส่วนใหญ่จะซื่อยามากินเองเมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้น ส่วน การรักษาก็มีทั้งแผนโบราณและแผนปัจจุบันแล้วแต่ความเชื่อของผู้ป่วยที่มักขาดความ เข้าใจเกี่ยวกับโรคและไม่เห็นคุณค่าการรักษาสมัยใหม่

งานวิจัยด้านประสิทธิผลของสื่อในการเผยแพร่ข่าวสารด้านวางแผนครอบครัว จากการศึกษาพบว่า การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวด้วยวิธีต่าง ๆ นั้น มีผลสัมฤทธิ์แตกต่างกัน ในไต้หวันจากการศึกษาของ L.P.Claw และ J.C. Hsu¹ พบว่า ค่าบอกเล่าของเพื่อนบ้านและญาติพี่น้องเกี่ยวกับวิธีต่าง ๆ ที่ใช้ในการ วางแผนครอบครัวเป็นสื่อที่แพร่หลายที่สุด โดยเฉพาะในกลุ่มที่คอบการศึกษา

E. Hyock Kwan et al.² ได้ทำการสำรวจทัศนคติที่มีต่อการวางแผน ครอบครัวและการเรียนรู้วิธีต่าง ๆ ตลอดจนการรับมาปฏิบัติของสตรีชาวเกาหลีที่สมรส แล้ว พบว่า ในกลุ่มอายุ 30 - 34 ปี มีอัตราการรับรู้สูงถึงร้อยละ 91.7 และส่วน ใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง สื่อสำคัญที่ช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวเป็น ที่รู้จักแพร่หลาย ได้แก่ วิทยุ ร้อยละ 64.8 ความรู้ที่ได้จากการบอกเล่าของเพื่อน

¹L.P.Chaw and J.C.Hsu, "The Progress of Fertility Control in Taiwan." The Journal of Formosem Medical Association 5(May 1967). : 219 - 221.

²E. Hyock Kwan et al., A Study on Urban Population Control Sungdong on Action Research Project on Family Planning and Fertility, (Korea: College of Medicine and School of Public Health, Seoul National University, 1967), pp.80 - 84.

บ้านประมาณ ร้อยละ 45.3 จากหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 13.8 อีกร้อยละ 10.5 ไม่เคยทราบถึงวิธีการต่าง ๆ จากสื่อใดเลย โดยกลุ่มผู้มีการศึกษาปานกลางและสูงที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป จะได้รับความรู้จากวิทยุและคำบอกเล่าของเพื่อนบ้านมากกว่าจากที่อื่น ส่วนกลุ่มที่ไม่รู้หนังสือจะได้รับความรู้จากการบอกเล่าของเพื่อนบ้านมากที่สุด

จากโครงการใช้สื่อมวลชนเพื่อการวางแผนครอบครัวของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งจัดทำขึ้นที่จังหวัดพังงา ปี 2519 ผลปรากฏว่า ประชาชนทราบวิธีคุมกำเนิดครั้งแรกจากแพทย์มากที่สุดที่หนึ่ง 50.6 % รองลงมาคือทราบจากเพื่อนบ้าน 31.8 % ทราบจากวิทยุ 5.2 % ทราบจากเอกสารสิ่งตีพิมพ์ 3.4 % ทราบจากญาติ 2.6 % และทราบจากคูสมรส 1.8 %¹

งานวิจัยการใช้บริการทางด้านสุขภาพอนามัย

Frederick A. Day และ Boonlert Leoprapai¹ ได้ศึกษาพบว่า ประชากรในชนบทของประเทศไทยที่ไปรับบริการทางด้านอนามัยของรัฐบาลเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย

¹ กระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย, กองอนามัยครอบครัว, โครงการใช้สื่อมวลชนเพื่อการวางแผนครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2521), หน้า 30.

² Frederick A. Day and Boonlert Leoprapai, Patterns of Health Utilization in Upcountry Thailand, (Bangkok: Research and Evaluation Division Community Development Department, 1977), P.118.

John Bryant¹ ได้รายงานว่า โดยเฉลี่ยแล้วจำนวนชาวแอฟริกันไปรับบริการที่สถานรักษานามัย 2 ครั้งต่อปี และในสหรัฐอเมริกา ปรากฏว่าเฉลี่ยผู้ไปรับบริการที่สถานรักษานามัย 4 ครั้งต่อปี สำหรับในประเทศไทยมีจำนวนผู้ไปรับบริการจากสถานที่รักษานามัยเฉลี่ย 0.2 ครั้งต่อปี (ตัวเลขที่พบในประเทศไทยไม่ได้รวมการรับบริการจากส่วนเอกชน)

จากงานวิจัยของนิตยา ชูตินันท์² พบว่าในเรื่องการไปรับบริการรักษานามัยของรัฐบาลมีเหตุผลต่าง ๆ กันคือ เหตุผลของสตรีส่วนใหญ่อันดับแรกคือ ไปเมื่อมีอาการไม่สบายมาก รองลงมาคือ ไปเพื่อฝากครรภ์ พบบุตรไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคไปเรื่องคุมกำเนิด ไปเพื่อคลอดบุตร และไปเพื่อตรวจหลังคลอดบุตร ตามลำดับ

ในการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะข่าวสาร (Message) ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยอื่น ๆ ประกอบคือ

ทางด้านกรเรียบเรียงเนื้อหา (Ordered Versus Disordered Messages)

Sharp and Mc Chung³ ศึกษาเกี่ยวกับผลของการจัดเรียงประโยคใหม่ และพบว่า สารที่ไม่ได้จัดเรียงเรียงให้ดี (disorganized message) เป็นผล

¹ John Bryant, "The Health Needs of Thailand; A Challenge to Traditional University Structure and Function." Journal of the Siam Society 58 (1), 1970 : 56.

² นิตยา ชูตินันท์, เรื่องเดิม, หน้า 108.

³ H. Sharp, Jr., and T. Mc Chung, "Effects of Organization on the Speaker's Ethos." Speech Monographs 33(1966): 182 - 183.

ให้ผลประสิทธิผลของผู้พูดมาก Baker¹ ได้ใช้ "disorganization cues" โดยให้ผู้พูดขอโทษในการที่เขาไม่ได้เรียบเรียงคำพูดมาอย่างดี ผลปรากฏว่าการพูดที่ขาดการเรียบเรียงที่ดีนั้นไม่ได้มีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติ แต่ความน่าเชื่อถือของผู้พูดจะมีมากขึ้นเมื่อได้เรียบเรียงคำพูดมาอย่างดี Smith² พบว่า การเรียงประโยคสลับสนไม่มีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติ แต่ถ้ามมีการเปลี่ยนที่ในส่วนสำคัญ ๆ (critical parts) จะมีผลกระทบถึงเนื้อหาข่าวสารให้อ่อนลง (weakened)

การทำงานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมามีข้อขัดแย้งกันอยู่นั้น อาจเป็นเพราะความแตกต่างในด้านความสั้น - ยาวของเนื้อหา, เนื้อเรื่องที่นำมาเสนอ, และลักษณะการต่อเนื่องกัน ของข้อความที่ต่างกันก็เป็นได้

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วการเสนอเนื้อหาที่ได้เรียบเรียงมาอย่างดีควรจะสามารถชักจูงได้ดีกว่า เข้าใจง่ายกว่า และช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารได้ดีกว่าการเสนอเนื้อหาที่มีได้เรียบเรียงมาอย่างมีระเบียบ

ทางด้าน การเสนอบทสรุป (conclusions)

Hovland และ Mandel³ ได้ศึกษาโดยจัดทำข่าวสาร 2 ชุดมีเนื้อหาเหมือนกันทั้งหมดยกเว้นการสรุปตอนท้ายคือ ชุดหนึ่งมีสรุป อีกชุดหนึ่งไม่มีสรุป ผล

¹E. E. Baker, "The Immediate Effects of Perceived Speaker Disorganization on Speaker Credibility and Audience Attitude Change in Persuasive Speaking." Western Speech 29 (1965): 148 - 161.

²R. G. Smith, "An Experimental Study of the Effects of Speech Organization upon Attitudes of College Students." Speech Monographs 18 (1951): 292 - 301.

³C. I. Hovland and W. Mandel, "An experimental comparison of conclusion drawing by the Communicator and by the Audience." Journal of Abnormal and Social Psychology 47(1952): 581 - 588.

ปรากฏว่า ชุดที่มีสรุปตอนท้ายมีประสิทธิผลในการ เปลี่ยนทัศนคติได้ดีกว่าอีกชุดหนึ่งซึ่งไม่มีสรุปตอนท้าย

Cooper และ Dinerman¹ ได้ทดลองเสนอข่าวสารแก่ผู้รับสารอย่างไม่ชัดเจน (filmic message) คือบอกโดยนัย ผลปรากฏว่าผู้รับสารที่ฉลาดมีไหวพริบดี (intelligent) จะได้รับประสิทธิผลจากข่าวสารมากและผู้รับสารที่ไม่ดีไหวพริบก็ไม่ได้รับประสิทธิผลจากข่าวสารเลย

Thistlethwaite, de Hann and Kamenetsky² ได้ศึกษาพบว่า การมีบทสรุปไว้อย่างชัดเจนจะเป็นผลดีในการ เปลี่ยนความคิดเห็นของผู้รับสารที่ไม่มีไหวพริบหรือไม่ฉลาดแต่สำหรับผู้รับสารที่มีความเชื่อตนเองสูงจะไม่พอใจ ถ้ามีการเสนอบทสรุปดังนั้น ในบางกรณีจึงควรให้ผู้รับสารตัดสินใจในด้านการสรุปเนื้อหาเอง

Krech, Crutchfield and Ballachey³ เสนอว่า ในการเสนอเนื้อหาที่ค่อนข้างยุ่งยากสับสน การมีบทสรุปจะได้ผลดีกว่าไม่มี และ Turner⁴

¹E. Cooper and H. Dinerman, "Analysis of the Film 'don't Be a Sucker' : A Study in Communication." Public Opinion Quarterly 15(1951) : 243 - 264.

²D. L. Thistlethwaite, H. de Hann and J. Kamenetsky, "The Effects of Directive and Nondirective Communication Procedures on Attitudes." Journal of Abnormal and Social Psychology 51(1955): 107 - 113.

³D. R. Krech, S. Crutchfield and E. L. Ballachey, Individual in Society (New York: Mc Graw Hill, 1962) p.104.

⁴F. M. Turner, Jr., "The Effects of Speech Summaries on Audience Comprehension." Central States Speech Journal 21(1970): 24 - 29.

ศึกษาพบว่า การย่อใจความ (Summary) ไม่ว่าจะอยู่ตรงไหนในข่าวสารแล้วไม่ช่วยในการเพิ่มความเข้าใจของผู้รับสารเลย

ดังนั้น การมีบทสรุปจะมีส่วนช่วยไ้มากในการทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การเสนอข่าวสารด้านเดียวหรือสองด้าน (One Sided Versus Two Sided Communications)

Hovland, Lumsdaine and Sheffield¹ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพของการเสนอเนื้อหาทั้งสนับสนุนและคัดค้าน (support and opposition) สรุปผลได้ว่า ผู้รับสารส่วนใหญ่ชอบที่จะรับสารทั้ง 2 ด้านมากกว่าที่จะรับสารเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่สำหรับผู้รับสารที่มีใจโอนเอียงทางด้านใดด้านหนึ่งอยู่แล้ว การเสนอข่าวสารด้านนั้นด้านเดียวได้ผลดีที่สุด ส่วนผู้รับสารที่มีการศึกษาสูงชอบที่จะรับข่าวสารทั้ง 2 ด้าน ส่วนการรับข่าวสารใหม่ ๆ ที่ผู้รับสารไม่เคยมีทัศนคติอย่างไ้มาก่อน ผู้รับสารที่มีการศึกษาค่าจะชอบด้านสนับสนุน (pro subjects) ส่วนผู้รับสารที่มีการศึกษาสูง การเสนอข่าวสารทั้ง 2 ด้านได้ผลดีที่สุด

Bettinghaus and Baseheart² พบว่า การเสนอข่าวสาร 2 ด้านหรือด้านเดียว ไม่ทำให้เกิดความแตกต่างในการเปลี่ยนทัศนคติสำหรับผู้รับสารที่มีการศึกษาสูง

¹C. I. Hovland, A. A. Lumsdaine and F. D. Sheffield, "Experiments on Mass Communication : Studies in Social Psychology in World War II, Vol 3 (New Jersey, Princeton University Press, 1949) pp.201 - 227.

²E. P. Bettinghaus and J. R. Baseheart, "Some Specific Factors Affecting Attitude Change." The Journal of Communication 19(1969): 227 - 238.

Lumsdaine and Janis¹ ทดลองกับผู้รับสาร 2 กลุ่มโดยให้กลุ่มหนึ่งได้รับข่าวสารด้านเดียว อีกกลุ่มรับข่าวสาร 2 ด้าน แล้วให้ข่าวสารใหม่ที่ขัดแย้งกับข่าวสารเดิม ผลปรากฏว่ากลุ่มที่ได้รับข่าวสาร 2 ด้านจะมีปฏิกิริยาโต้แย้งกับข่าวสารชั้นหลังมากกว่ากลุ่มที่ได้รับข่าวสารด้านเดียวครั้งแรก

Thistlethwaite and Kamenetsky² พบว่า การเสนอข่าวสาร 2 ด้านจะได้อิทธิพลน้อยกว่าถ้าข่าวสารนั้นเป็นเรื่องที่ไม่คุ้นเคย (Unfamiliar) แต่ถ้าใช้ข่าวสารด้านเดียวก็จะได้อิทธิพลน้อยกว่าถ้าข่าวสารนั้นเป็นเรื่องที่มีข้อโต้แย้งมาก

สรุปแล้ว การเสนอข่าวสารด้านเดียวจะได้อิทธิพลก็ต่อเมื่อผู้รับสารมีความคุ้นเคยกับผู้ส่งสาร, เมื่อผู้รับสารไม่มีข้อโต้แย้ง (counter-arguments), เมื่อผู้ส่งสารมีความตั้งใจที่จะชักจูงใจ (persuade) การเสนอข่าวสาร 2 ด้านจะได้อิทธิพลก็ต่อเมื่อผู้รับสารไม่รู้สึกว่ากำลังถูกชักจูง, เมื่อความเห็นเดิมของผู้รับสารไม่เห็นพ้องด้วยกับผู้ส่งสาร, เมื่อผู้รับสารมีข้อโต้แย้งกับข่าวสารนั้นอยู่แล้ว, เมื่อผู้รับสารมีการศึกษารูจักเหตุผล และเมื่อผู้ส่งสารต้องการแสดงให้ผู้รับสารเห็นถึงการเสนอข่าวสารที่ตรงไปตรงมาและยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของการเสนอข่าวสารด้านเดียวหรือสองด้านนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ ของการสื่อสารนั้นด้วย

¹A. A. Lumsdaine and I. L. Janis, "Resistance to 'Counter - Propaganda' Produced by One - sided and Two - sided 'Propaganda' Presentation." Public Opinion Quarterly 17(1953) : 311 - 318.

²D. L. Thistlethwaite and J. Kamenetsky, "Attitude Change Through Refutation and Elaboration of Audience Counter - Arguments." Journal of Abnormal and Social Psychology 51 (1955): 3 - 12.

การเสนอเนื้อหาที่เร้าความหวาดกลัว (Fear Appeals)

การเสนอเนื้อหาที่เร้าความหวาดกลัวเป็นปัจจัยหนึ่งในการจูงใจคน ซึ่งมี
ผู้ศึกษาไว้มาก

Janis and Feshbach¹ ได้ทดลองโดยเสนอเนื้อหาเร้าความหวาด
กลัว 3 ระดับคือ สูง ปานกลาง ต่ำ เกี่ยวกับสูขอนามัยในปาก ผลปรากฏว่าผู้
รับสารทั้ง 3 ระดับต่างเข้าใจและจำเนื้อหาของสารได้แต่ผู้รับสารที่ใช้เนื้อหาเร้า
ความหวาดกลัวระดับต่ำ (mild) มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งที่แนะนำมากกว่าระดับอื่น
โดยเฉพาะผู้รับสารที่ใช้เนื้อหาเร้าความหวาดกลัวระดับสูงจะไม่ยอมรับสิ่งที่แนะนำ
เลย (rejection)

Leventhal and Watts² ได้ทดลองเกี่ยวกับผลของการสูบบุหรี่ โดย
เสนอเนื้อหาที่เร้าความหวาดกลัว 3 ระดับ กับผู้รับสาร 3 กลุ่ม หลังจากเสนอ
เนื้อหาที่แนะนำให้เลิกสูบบุหรี่แล้วก็ให้ไป x - ray เพื่อตรวจมะเร็งที่ Mobile
Unit ใกล้เคียง ๆ กันนั้น ผลปรากฏว่ากลุ่มที่ได้รับเนื้อหาที่เร้าความหวาดกลัวระดับสูง
(high fear plea) จะเลิกสูบบุหรี่และไม่ไป x - ray ด้วย ส่วนกลุ่มที่ไ้
รับเนื้อหาเร้าความหวาดกลัวระดับปานกลางและต่ำไป x - ray แต่ยังคงสูบบุหรี่
ต่อไป เขาได้อธิบายไว้ว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะกลุ่มที่ได้รับเนื้อหาที่เร้าความหวาด
กลัวระดับสูงจะเกิดการไม่ยอมรับ ดังนั้น ผู้รับสารจะหลีกเลี่ยงความหวาดกลัว

¹I. L. Janis and S. Feshbach, "Effects of Fear Arous-
ing Communications." Journal of Abnormal and Social Psycho-
logy 48(1953): 78 - 92.

²H. Leventhal and J. G. Watts, "Sources of Resistance
to Fear-Arousing Communications on Smoking and Lung Cancer."
Journal of Personality 34(1966): 155 - 175.

(fright) คือไปโดยการไม่ไป x - ray เพราะกลัวว่าตรวจพบเป็นมะเร็งที่ปอด และผู้รับสารก็จะหลีกเลี่ยงคำขู่คุกคาม (threat) คือไป โดยการเลิกสูบบุหรี่เสียเลย

การที่ผลการวิจัยขัดแย้งกันนี้ อาจมีผลเนื่องมาจากตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ ระดับความกลัวที่คน ๆ หนึ่งจะทนได้, ทางเลือกอื่น ๆ ที่เขาสามารถรับได้ และลักษณะส่วนบุคคลของคน ๆ นั้นเอง

Berkowitz and Cottingham¹ ได้อธิบายไว้ว่า การเสนอเนื้อหาที่เร้าความหวาดกลัวในระดับสูง จะได้ผลก็เมื่อการสื่อสารนั้นไม่มีคุณค่าน่าสนใจ แต่ถ้าทำให้หวาดกลัวจะน่าสนใจยิ่งขึ้น หรือในกรณีที่การสื่อสารนั้นไม่มีความสัมพันธ์หรือไม่อยู่ในประเด็นความสนใจของผู้รับสาร

Cronkhite² ได้เสนอว่า การเสนอเนื้อหาที่เร้าความหวาดกลัวในระดับสูงควรใช้ในกรณีที่ไ้มีการวางแผนปฏิบัติที่พอจะเห็นได้ชัดไว้แล้ว โดยขอเสนอแนะนั้นควรมีความแน่นอน (definite) และไม่ควรรสร้างควาหวาดกลัวให้มากยิ่งขึ้นไปอีกหรือเป็นไปโดยยาก เช่น ในกรณีที่มามีรายงานอากาศส่วนน้ำจะท่วมจึงเตือนให้ชาวบ้านอพยพ ในกรณีเช่นนี้ เนื้อหาของสารควรเป็นในรูปเน้นความสำคัญ (emphatic) และควรมีการวางแผนอพยพที่เห็นได้ชัดไว้แล้ว การเตือนภัยนี้ไม่ควรใช้ถ้อยคำที่อ่อนจนชาวบ้านเพิกเฉย หรือใช้คำรุนแรงเกินควรจนเป็นที่น่าหัวเราะ

¹ L. Berkowitz and D. R. Cottingham, "The Interest Value and Relevance of Fear-Arousing Communications." Journal of Abnormal and Social Psychology 60(1960): 37 - 43.

² G. Cronkhite, Persuasion: Speech and Behavioral Change (New York: Bobbs - Merrill, 1969), pp.184 - 185.